Temat: **Rewolucje XX wieku.**

Najbardziej brzemiennymi w skutki przykładami rewolucji społeczno -politycznych w XX w. były rewolucje komunistyczne w Rosji. Jednak poza rewolucjami o charakterze politycznym w tym czasie nastąpiły również rewolucje w sferach obyczajowej i kulturowej.

TEORIA KOMUNIZMU

Twórcami ideologii komunizmu byli Karol Marks i Fryderyk Engels. Wiele wniósł do tej doktryny także Włodzimierz Lenin. Uważali oni, że od czasów najdawniejszych w społeczeństwach toczy się walka klas, państw o zaś jest narzędziem wyzysku - panowania klas posiadających środki produkcji nad klasami nieposiadającymi (panów nad niewolnikami w starożytności, szlachty nad chłopami w czasach feudalizmu, burżuazji nad proletariatem w epoce kapitalizmu) . Głosili również, że wprowadzenie komunizmu jest powinnością klasy robotniczej. Miała ona, zdaniem Marksa, przemocą obalić panowanie burżuazji i przekształcić społeczeństwo klasowe w bezklasowe, a następnie stworzyć państwo funkcjonują ce bez stosowania przymusu. Dystrybucja dóbr odbywałaby się w n im według zasad „od każdego według jego zdolności, każdemu według potrzeb" . Drogą do osiągnięcia tych celów powinna być rewolucja proletariacka.

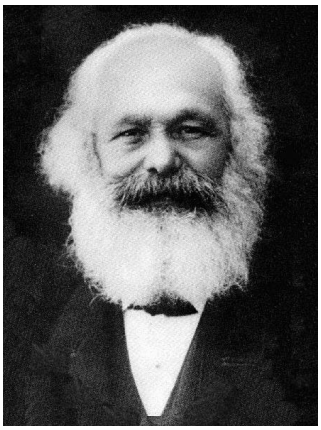

Karol Marks
Źródło:
https://biografia24.pl/karol-marks/

Fryderyk Engels
Źródło:
http://marksizm.edu.pl/wydawnictwa/klasyka-mysli-marksistowskiej/fryderyk-engels/

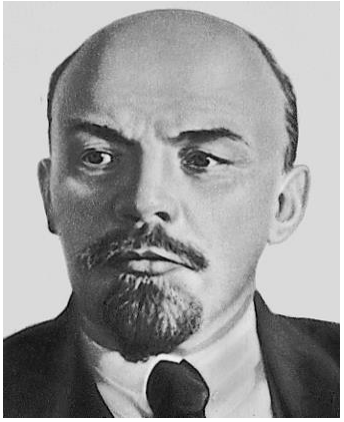

Włodzimierz Lenin
Źródło:
https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Lenin-Wlodzimierz-I;3931555.html

REWOLUCJA 1905 R.

W pierwszych latach XX w. Rosja pogrążała się w kryzysie gospodarczym i politycznym . Sytuację wewnętrzną pogarszały dodatkowo klęski w wojnie z Japonią. W styczniu 1905 r. w Petersburgu wojsko na rozkaz władz zmasakrowało pokojowy pochód robotników zmierzających do siedziby cara (chcieli wręczyć mu petycję z żądaniem zmian w państwie). Wydarzenia te przeszły do historii pod nazwą **krwawej niedzieli** i zapoczątkowały tzw. **rewolucję 1905 r.** Przez kraj przelewały się fale wieców, strajków i protestów . Bojownicy,

m.in. anarchiści, organizowali zamachy, w których ginęli carscy urzędnicy i żołnierze. Aby uspokoić sytuację, carat zgodził się na pewne ustępstwa polityczne.

REWOLUCJE W ROSJI W 1917 R.

Kolejny wstrząs rewolucyjny w Rosji przyniosła I wojna światowa . W 1917 r. sytuacja wewnętrzna imperium była katastrofalna . Na frontach wojska rosyjskie ponosiły głownie klęski, w kraju szerzył się kryzys , szalała korupcja, kwitł czarny rynek. Społeczeństw o coraz gorzej znosiło niekompetencję władz. W lutym 1917 r. doszło do tzw. **rewolucji lutowej**. W jej wyniku car Mikołaj II abdykował, władzę przejął Rząd Tymczasowy, a Rosja stała się republiką.

W skład rządu na którego czele stanął książę Lwow, wchodzili przedstawiciele rożnych rosyjskich partii politycznych. Znaleźli się wśród nich m. in. **eserowcy** - socjaliści-rewolucjoniści od lat dążący do obalenia cara tu oraz **mienszewicy** - zwolennicy jednego z dwóch odłamów rosyjskie j partii komunistycznej, uważający, że zmiany w Rosji należy przeprowadzać drogą ewolucji, nie zaś rewolucji, jak domagali się tego członkowie przeciwnej frakcji - **bolszewicy**. Drugim ośrodkiem władzy w Rosji po rewolucji lutowej były bardziej radykalne Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich.

Rząd Tymczasowy zniósł samodzierżawie, zlikwidował cenzurę oraz tajną carską policję polityczną - ochranę. Nie potrafił sobie jednak poradzić z kryzysem, klęskami wojennymi i chaosem ogarniającym kraj. W październiku (według kalendarza juliańskiego) doszło do zorganizowanego przez bolszewików przewrotu komunistycznego zwanego **rewolucją październikową**. Na jego czele stanęli **Włodzimierz Lenin** oraz Lew Trocki. Władzę w kraju przejęli komuniści, którzy stworzyli nowy rząd - Radę Komisarzy Ludowych z Leninem na czele. Państwo przyjęło nazwę **Rosja Radziecka**.

Anarchiści wobec zamachu październikowego Rewolucję bolszewicką poparli także rosyjscy anarchiści, licząc, że przyniesie ona likwidację struktur państwowych. Jednak utworzenie przez bolszewików Rady Komisarzy Ludowych, nowego urzędu centralnego, było dla nich ciosem, a uznanie praw narodów Rosji do samostanowienia anarchiści ocenili jako odejście od zasad antypaństwowego internacjonalizmu na rzecz idei państwowotwórczych.

Rząd Lenina doprowadził do wycofania się Rosji z I wojny światowej. Musiał się jednak zmierzyć z ogromnymi problemami wewnętrznymi - przede wszystkim obronić i utrwalić swą władzę. W **wojnie domowej** zwyciężyła armię tzw. **białych generałów**, dążących do przywrócenia caratu. Dokonał tego dzięki **Armii Czerwonej,** która powstała na początku 1918 r., oraz komunistycznej policji politycznej - **Czeka** (Wszechrosyjska Komisja Nadzwyczajna do Walki z Kontrrewolucją i Sabotażem), zorganizowanej i dowodzonej przez polskiego komunistę Feliksa Dzierżyńskiego.

Po rozprawieniu się z wrogami wewnętrznym i Rosja Radziecka w 1 9 2 0 r. ruszyła na zachód Europy, by szerzyć rewolucję komunistyczną w innych krajach . Na drodze stanęło jej odrodzone państwo polskie, które pokonało bolszewików . Zrezygnowali oni wówczas z ekspansji na zachód kontynentu i skupili się na budowie komunizmu we własnym kraju. W wyniku tych działań Rosja Radziecka (od 1922 r. **Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich**, ZSRR) stała się państwem totalitarnym.

ROZSZERZENIE WPŁYWOW KOMUNIZMU NA INNE KRAJE

Po II wojnie światowej zwycięski ZSRR rządzony przez **Józefa Stalina** przejął kontrolę nad kilkoma państwami Europy Środkowej i Wschodniej, m. in. Polską, Czechosłowacją, Rumunią, Bułgarią, Węgrami, potem Niemiecką Republiką Demokratyczną, w nieco mniejszym stopniu także Jugosławią i Albanią. W krajach tych nie wybuchły rewolucje, a ustrój wzorowany na panującym w ZSRR wprowadzono, stosując wobec wszelkich sił nie komunistycznych bez względny terror (aresztowania, zabójstwa, zesłania w głąb ZSRR, fałszerstwa wyborów itp.). W wyniku rewolucji komuniści przejęli natomiast władzę m. in. w Chinach, w Korei Północnej, Wietnamie, Angoli oraz na Kubie.

Świat podzielił się na dwa przeciwne obozy: komunistyczny pod przywództwem ZSRR, skupiający wymienione wyżej państwa, oraz demokratyczny pod przywództwem Stanów Zjednoczonych, skupiający zachodnie kraje demokracji. Między nimi trwała rywalizacja o dominację w świecie, polegająca na intensywnych zbrojeniach oraz wspieraniu walczących ze sobą państw w rożnych częściach świata (np. wojna w Korei czy w Wietnamie, gdzie zmagały się komunistyczna północ kraju i demokratyczne południe). Taką doktrynę polityczną nazywa się **zimną wojną**. Zakończył ją dopiero upadek bloku komunistycznego i rozpad ZSRR.

REWOLUCJE RELIGIJNE W XX W.

W ostatnim okresie islam jest jedną z najdynamiczniej rozwijających się religii na świecie. Szczególnie widoczni są zwolennicy jego najbardziej radykalnych odłamów. Ludzie ci chcą siłą przejąć władzę i wprowadzać muzułmański model państwa opartego na prawie koranicznym - **szarłacie**. W XX i n a początku XXI w. doszło na świecie do kilku islamskich rewolucji religijnych, m.in . w Iranie i w Afganistanie.

Po zakończeniu II wojny światowej I ranem rządził prozachodni szach (władca) Mohammad Reza Pahlawi. W polityce wewnętrznej szach starał się modernizować k raj i społeczeństwo w ramach tzw. **białej rewolucji** (m.in. prawa wyborcze dla kobiet). Ograniczał wpływy muzułmanów i dążył do zeświecczenia państwa. Jednocześnie prowadził rządy autorytarne i wzmacniał wierne mu armię, policję i siły specjalne. Zmiany nabrały tempa w latach 70. XX w., kiedy Iran zaczął osiągać wielkie zyski ze sprzedaży ropy naftowej. Reformy gospodarcze były jednak źle prowadzone, a sytuacja społeczno-polityczna w kraju stawała się coraz bardziej napięta. W siłę rosła muzułmańska opozycja, która skupiała się wokół jednego z najważniejszych irańskich autorytetów religijnych (**ajatollahów**) - **Ruhollaha Chomeiniego**.

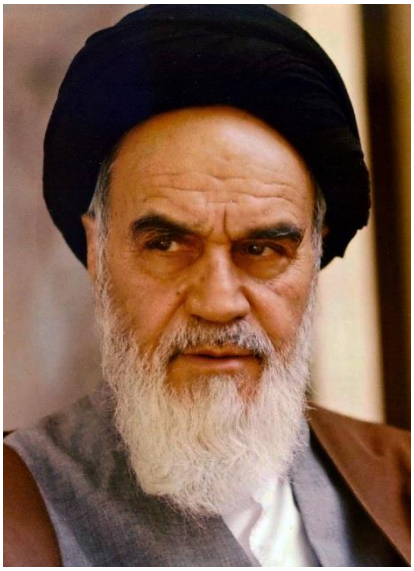

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Ruhollah_Chomejni

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Mohammad_Reza_Pahlawi

W 2. połowie lat 70. XX w. Chomeiniego popierała już znaczna część irańskiego społeczeństwa. Od początku 1978 r. przez Iran przetaczały się ogromne manifestacje przeciwko władzy Mohammada Rezy Pahlawiego. Początkowo były one krwawo tłumione przez armię i policję polityczną. Z czasem jednak siły szacha słabły. Do muzułmańskich buntowników przyłączyła się część wojska. Na początku **1979 r.** irański monarcha musiał uciekać za granicę. Władzę w kraju przejął Chomeini, który rozpoczął w Iranie budowę islamskiego państwa wyznaniowego opartego na szariacie. Rewolucją religijną można też nazwać przejęcie władzy w Afganistanie przez fundamentalistyczne ugrupowanie wyznawców Allach a zwanych **talibami**. Wykorzystali oni toczącą się w latach 90 . XX w. wojnę domową w tym kraju i we wrześniu 1996 r. zdobyli stolicę państwa - Kabul, a następnie ogłosili powstanie Islamskiego Emiratu Afganistanu. W prowadzili w nim prawo oparte na najbardziej rygorystycznych interpretacjach Koranu i szariatu. Ograniczono prawa kobiet, ludności zamknięto dostęp do mass mediów, a za najdrobniejsze przestępstwa groziły surowe kary, w tym także kara śmierci. Pod koniec XX w. w Afganistanie ukrył się jeden z najważniejszych przywódców islamskich terrorystów – **Osama bin Laden**. Jego działalność (przede wszystkim organizacja ataków na World Trade Center i inne obiekty w USA) spowodowała, że na świecie zawiązała się koalicja antyterrorystyczna. Dzięki niej talibowie utracili władzę w Afganistanie, ale ich idee nadal są tam żywe.

REWOLUCJE KULTUROWE

Pod koniec lat 60. XX w. Stany Zjednoczone i niektóre państwa Europy Zachodniej osiągnęły bardzo wysoki poziom rozwoju gospodarczego. Wykształciły się tam tzw. **społeczeństwa konsumpcyjne**, których członkowie w dużym stopniu koncertowali się na zaspokajaniu swoich potrzeb materialnych. Przeciw takiemu stylowi życia i systemów i wartości buntowali się młodzi ludzie, którzy nie doświadczyli okrucieństw II wojny światowej i wychowali się w warunkach daleko lepszych niż ich rodzice. Pokolenie to nie zgadzało się też na nierówności społeczne oraz panujący wówczas na świecie wyścig zbrojeń. W Stanach Zjednoczonych bunt młodzieży przeciw dorosłym (słynne hasło: „Nie wierzcie nikomu, kto jest po trzydziestce ”) przyjął formę ruchu **hipisowskiego**. Jego sympatycy, zwani **hipisami** albo **dziećmi kwiatami,** krytykowali życie rodzinne, Kościoły, występowali przeciwko szkole i pracy, często żyli we wspólnotach zwanych komunami. Głosili idee pacyfistyczne, odrzucali wojnę jako niegodny ludzi sposób rozwiązywania problemów, gardzili dobrami materialnymi i promowali wolną miłość.

Hipisi bardzo zaangażowali się w protesty przeciwko wojnie w Wietnamie. Odmawiali służby wojskowej, uczestniczyli w manifestacjach pokojowych, żądali wycofania Stanów Zjednoczonych z azjatyckiego konfliktu. Ich działanie przypada na koniec lat 60. i początek lat 70. XX w.

Obok pokojowo nastawionych hipisów istniały w Stanach Zjednoczonych i Europie Zachodniej

grupy młodzieży, przede wszystkim studenckiej, wyznającej ideały lewicowe (często w skrajnych formach) i zdecydowanej na wprowadzenie ich siłą. Grupy te wywołały w **maju 1968 r.** zamieszki w kilku państwach Europy Zachodniej. Z 10 na 11 maja w Paryżu doszło do nocnej bitwy między studentami a policją (tzw. noc barykad). Demonstranci najpierw domagali się koedukacyjnych akademików. Szybko jednak zradykalizowali swoje hasła. Zażądali reform w systemie edukacyjnym, a także głębokiej przemiany życia społecznego - odrzucenia konsumpcjonizmu. Po krótkim czasie do studentów dołączyli robotnicy zrzeszeni w związkach zawodowych. Rozpoczęły się strajki, w których wzięło udział kilka milionów ludzi. Po kilku tygodniach walk i okupacji obiektów rząd ugiął się przed postulatami strajkujących - najpierw robotników, potem zaś również studentów. Zamieszki studenckie rozpętane przez lewicową młodzież wybuchły też w innych krajach, m. in. w RFN i we Włoszech.
Rewolucyjna była też dla społeczeństwa amerykańskiego działalność pastora **Martina Luthera Kinga**, walczącego o równo uprawnienie Afroamerykanów zamieszkujących USA. Teoretycznie byli oni równoprawnymi obywatelami i Stanów Zjednoczonych. W praktyce jednak w wielu stanach - głownie południowych - obowiązywały przepisy prawne sankcjonujące segregację rasową.

Źródło: https://www.businessinsider.com/martin-luther-king-photos-anniversary-of-assassination-in-memphis-2018-4?IR=T

W połowie lat 50. XX w. King rozpoczął walkę o prawa obywatelskie dla kolorowej ludności i równouprawnienie rasowe w USA. Promował bierny opor i świadome łamanie przepisów ograniczających prawa czarnoskórych mieszkańców. Na początku następnej dekady udało mu się sprawić, że w obronę tych wartości zaangażowała się prezydencka administracja Johna F. Kennedy'ego. W marszu na Waszyngton, zorganizowanym przez pastora w 1963 r., wzięło udział ćwierć miliona ludzi. Za swoją działalność King odebrał w 1964 r. Pokojową Nagrodę Nobla. Zginął w 1968 r. w zamachu dokonanym przez przeciwników równouprawnienia.
Na przełomie lat 60. i 70. XX w. nastąpiła tzw. **rewolucja seksualna** - zmiana społecznych postaw, zachowań i obyczajowości w sferze seksualnej. Dokonała się ona głownie w USA i krajach Europy Zachodniej. Wywołały ją: w zrost wiedzy i świadomości społecznej, upowszechnienie metod antykoncepcyjnych, aktywność ruchów dążących do emancypacji kobiet, przede wszystkim jednak przemiany w mentalności ludzi i społeczne przyzwolenie na

zmiany. W wyniku rewolucji seksualnej społeczeństwo stało się bardziej liberalne, otwarte na inność i eksperymenty w dziedzinie seksualności, łatwiej akceptowało wiele potępianych dotąd zjawisk, np. rozpoczęcie życia płciowego przed ślubem, niewierność małżeńską, stosowanie środków antykoncepcyjnych, stosunki homoseksualne itd.

Lekcja opracowana na podstawie podręcznika: Marcin Markowicz, Olga Pytlińska, Agata Wyroda: Historia i społeczeństwo. Rządzący i rządzeni, wyd. WSiP